

בש"פ 441/14 - פרס אבו ג'אמע נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

בש"פ 441/14

לפני: כבוד השופט א' רובינשטיין

העורר: פרס אבו ג'אמע

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערר על החלטותיו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע
(השופט י' עדן) במ"ת 66948-10-13 מימים
10.12.13 ו-13.1.14

תאריך הישיבה: כ"ב בשבט התשע"ד (23.1.2014)

בשם העורר: עו"ד שמעון תורג'מן

בשם המשיב: עו"ד דפנה שמול

החלטה

א. ערר על החלטותיו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע (השופט י' עדן) במ"ת 66948-10-13 מימים 10.12.13 ו-13.1.14, במסגרתן הורה באחת על מעצרו של העורר עד לתום ההליכים המשפטיים נגדו, ובשניה על דחיית בקשתו לעיון חוזר בהחלטת המעצר. עניינה של הפרשה אלימות חמורה ועבירות נלוות, כפי שיפורט.

רקע

ב. כנגד העורר, יליד 1973, הוגש (ביום 31.10.13) כתב אישום המייחס לו עבירות של קשירת קשר לביצוע פשע לפי סעיף 499(א)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן החוק), חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329(א)(1) לחוק, היזק לרכב במזיד לפי סעיף 413 לחוק, הסתייעות ברכב לביצוע פשע לפי סעיף 43 לפקודת התעבורה [נוסח חדש] (להלן הפקודה); כנטען בכתב האישום, עובר ליום 25.10.13 קשר העורר קשר עם אחרים לתקוף את י, יליד 1965 המתגורר ברהט (להלן המתלונן), ולגרום לו חבלות חמורות. זאת, כנטען, על רקע סכסוך קרקעות בין משפחתו של העורר למשפחתו של המתלונן. בהתאם לקשר, ביום 25.10.13, בשעות הבוקר, התנגש העורר ברכבו של המתלונן, שהיה בדרכו לעבודה, על מנת לגרום לו לעצור. נטען, כי אז יצא העורר מרכבו, ניגש לרכבו של המתלונן וניפץ באמצעות אלת עץ את חלון הנהג. כן נאמר, כי העורר החל להכות את המתלונן בפלג גופו העליון. נטען, כי אל המקום הגיעו שישה אחרים מצוידים באלות ובפטיש, ואלה ניפצו את חלון הנוסע שליד הנהג. עוד נטען, כי העורר אחז בצווארו של המתלונן והוציאו אל מחוץ לרכב, ואז היכוהו העורר והאחרים בכל חלקי גופו, באלות ובפטיש. נטען, כי התוקפים הותירו את המתלונן בזירת האירוע פצוע ומחוסר הכרה. המתלונן הובהל לבית החולים "סורוקה" בבאר שבע, כשהוא סובל מחבלות חמורות, וביניהן שברים בידו ובשתי רגליו. עם הגשת כתב האישום ביקשה המשיבה את מעצרו של העורר עד תום ההליכים.

ג. בדיון בבקשה למעצר עד תום ההליכים מיום 5.11.13 נשמעו טיעוני הצדדים. בהיעדר מחלוקת בדבר קיומן של ראיות לכאורה וכן קיומה של עילת מעצר, נעתר בית המשפט המחוזי (השופט נ' אבו טהה) לבקשת בא כוחו הקודם של העורר, עו"ד אבו מודיעם, והורה על דחיית הדיון לשם קבלת תסקיר מעצר, שיבחן חלופת מעצר בעניינו של העורר.

ד. על פי תסקיר המעצר מיום 5.12.13 התרשם שירות המבחן, כי העורר רואה בסכסוכים המתקיימים במגזר התנהלות תרבותית נפוצה הנובעת מקיומם של קודים תרבותיים, והעריך כי עמדה זו מקשה עליו להתבונן באופן מעמיק בדפוסיו המכשילים ולבחון חלופות. בתסקיר צוין, כי המתלונן אינו מעוניין בסולחה. באשר לחלופה הראשונה שנבחנה, אצל שניים מחבריו של העורר בכפר קאסם, זו נשללה נוכח התרשמות שירות המבחן כי המפקחים המוצעים אינם מודעים באופן מעמיק לאופי הסכסוך ולסיכון הקיים, וכן מתקשים להתייחס למחויבותם להציב לעורר גבולות ברורים במסגרת מעצר הבית. באשר לחלופה השנייה שנבחנה, אצל קרוביו של העורר בישוב ערעה, זו נשללה נוכח התרשמות שירות המבחן כי הערבים נוקטים בעמדה מגוננת כלפי העורר, תוך התייחסות בעייתית כלפי המתלונן ומשפחתו, בהיותם חלק משבט אבו ג'אמע - שבט העורר - שהוא צד בסכסוך. לכן, כך צוין, ישנה בעייתיות ביכולתם של אלה להוות גורם ניטרלי בסכסוך. לפיכך לא בא שירות המבחן בהמלצה.

ה. בסופו של הדיון מיום 5.12.13, בגדרו טען בא כוחו של העורר, עו"ד אבו ג'אמע (שהחליף בייצוג את עו"ד אבו מודיעם), לכרסום מהותי בראיות, נקבע, כי אין מקום להורות על קבלת תסקיר משלים בטרם הובררה סוגית הראיות לכאורה; בדיון המשך מיום 9.12.13 טענו הצדדים בנושא. בא כוחו של העורר אישר דבר קיומן של ראיות לכאורה, אולם ביקש לעמוד על עוצמתן הנמוכה.

החלטת בית המשפט המחוזי

ו. בית המשפט המחוזי (השופט י' עדן) הורה בהחלטתו מיום 10.12.13 על מעצרו של העורר עד תום ההליכים. נקבע כי "אין כל כרסום ואין כל חולשה בעוצמת הראיות". טענת בא כוחו של העורר, כי המתלונן לא נקב בשמו של העורר בעת התחקור הראשוני, כנימוק לחולשה בעוצמת הראיות, נדחתה על-ידי בית המשפט, שבחר לקבל,

לצרכי ההליך ולכאורה, את ההסבר כי המתלונן היה מחוסר הכרה ובהלם מוחלט בזמן התחקור. כן צוין, כי על פניו מדובר בטענה הקשורה למהימנות, שעניינה להתברר בתיק העיקרי. באשר לטענת האליבי נקבע, כי שאלה זו עניינה להתברר במסגרת הראיות, וגם בה אין כדי לפגוע בעוצמת הראיות לכאורה; מנגד עומד זיהוי העורר כתוקף על-ידי המתלונן, שהוא בעל היכרות מוקדמת עמו, כמי שתקפו, וכן חלוף הזמן עד למעצרו של העורר, שבגדרו היה בידי העורר לתאם את גרסתו. בית המשפט ציין כחיזוק את אמירת המתלונן לשניים ממבקרו בבית החולים, בסמוך לתקיפה, כי העורר הוא התוקף. נקבע, כי המעשים המתוארים מקימים עילת מעצר של מסוכנות ברמה גבוהה, כך שקיימים "ספקות רבים מאוד ביחס לשאלה האם יכול ויהיה בחלופת מעצר כדי לאיין אותה". צוין, כי אין בעובדה שהעורר נעדר עבר פלילי, כדי לשנות מעוצמת המסוכנות בנסיבות. באשר לתסקיר המעצר מיום 5.12.13 צוין, כי שירות המבחן לא בא בהמלצה, לא רק מאחר שהחלופות שהוצעו נמצאו כבלתי מתאימות, כי אם גם בשל מכלול הנתונים, ובהם המסוכנות, שלגביה נאמר כי בשלב זהקשה ביותר לראות אפשרות לאיונה באמצעות חלופה. בית המשפט קיבל איפוא את בקשת המעצר, ומשכך לא מצא טעם בבחינת החלופות שנבחנו על-ידי שירות המבחן.

ז. ביום 5.1.14 הגיש העורר בקשה לעיון חוזר בהחלטת המעצר, בגדרה נטען כי ביום 1.1.14, בפרשת ירי לעבר מתחם בית המתלונן אשר הביא לפציעתה של קטינה, והכל בזיקה לסכסוך הכללי. שבין הצדדים, קבע בית המשפט המחוזי כי החשודים בירי, קרובי העורר, ישוחררו לחלופת מעצר בישוב ערוער בנגב. שנית, נטען כי הושגה סולחה בין הצדדים היריבים, באשר לסכסוך שבבסיס האירועים. התבקשה בחינתה של חלופת מעצר בכפר כנא בפיקוחם של שלושה מפקחים; ביום 13.1.14 דחה בית המשפט המחוזי את הבקשה לעיון חוזר. הוטעם, כי לא התקיימו התנאים שבסעיף 52(א) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו-1996; "חלוף זמן ניכר ודאי שאין, שהרי מדובר בבקשה אשר הוגשה פחות מחודש לאחר ההחלטה", וכן כי אין בטענות העורר כדי להוות בחינת עובדות חדשות או שינוי נסיבות שיש בהן כדי לשנות את ההחלטה בעניינו של העורר, זאת נוכח מסוכנותו הגבוהה.

הערר

ח. כלפי ההחלטות מימים 10.12.13 ו-13.1.14 הוגש (ביום 19.1.14) הערר הנוכחי במסגרתו נטען, בין היתר, כי שתי ההחלטות קשורות זו בזו, כך שלמרות שחלפה התקופה להגשת ערר על החלטת המעצר, אין מניעה לתקוף בערר זה גם את עיקריה. באשר להחלטת המעצר, נטען לקיומה של חולשה בעוצמת הראיות, נוכח התנהלות המתלונן בתחקור הראשוני והאליבי הנטען. באשר להחלטה בבקשה לעיון חוזר, נטען כי שחרור החשודים בתיק אחר לחלופת מעצר והסכמי הסולחה (שצורפו) מהווים שינוי נסיבות המצדיק את שחרור העורר לחלופת מעצר. נטען, כי בהתאם לפסיקתו של בית משפט זה, במקרי אלימות חמורים מזה שוחררו חשודים לחלופת מעצר, ולמצער נבחנה חלופה בעניינם. לפיכך, נטען, כי יש להורות על שחרור העורר לחלופת מעצר בישוב רמת אלהייב בצפון הארץ, בפיקוחם של ארבעה מפקחים ללא עבר פלילי, ואיזוק אלקטרוני. לחלופין, נטען, כי יש להורות על עריכת תסקיר משלים שיבחן חלופה זו.

הדין

ט. בדיון העלה בא כוחו המלומד של העורר את שתי הטענות הראיתיות הנזכרות, אך לא הן היו מוקד טיעונו, ואיני רואה מקום להידרש אליהן משלא הוגש ערר בשעתו לאחר ההחלטה המקורית, וענייננו עתה בשאלת העיון החוזר. הסניגור הטעים כי לעורר אין עבר פלילי ועסקינן בסכסוך קרקעי, שמאז הפרשה נפתר בסולחה, בשיתוף ראש עיריית

רהט, והשטח נשוא המחלוקת פונה; וכאמור, אחרים הקשורים לסכסוך שוחררו, וגם אם אין מדובר לגביהם בעברה כה חמורה, יש לתת גם לכך משקל, וכן לעובדה שלא אירעו אירועים אלימים מאז שחרורם. נטען איפוא כי ישנו שינוי נסיבות ומוצעת חלופה מרוחקת כ-200 ק"מ, ליד נצרת, לרבות איזוק אלקטרוני וערביות, נטען עוד, כי עמדת שירות המבחן נשענה על היעדר סולחה ומצב הסכסוך בין המשפחות; אך דבר זה נשתנה, והפסיקה נדרשת לכגון דא, כשהמדובר במי שאין לו עבר פלילי.

י. באת כוח המדינה טענה כי אין להשוות בין עניינם של מי ששוחררו לענייננו, וכי הסכם סולחה הוא רכיב אחד - וההסכם לא נחתם סופית - ומדובר במעשי אכזריות קשים כלפי המתלונן.

הכרעה

יא. אכן מדובר בפרשה חמורה ובאלימות קשה ביותר כלפי המתלונן, אף שלעורר עבר נקי. ומנגד, לפנינו הוראת המחוקק בסעיף 21(ב)(1) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים), תשנ"ו-1996, לפיה המעצר מאחורי סורג ובריח הוא ב"דלית ברירה", וכלשון הסעיף, אם "לא ניתן להשיג את מטרת המעצר בדרך של שחרור בערובה ותנאי שחרור, שפגיעתם בחרותו של הנאשם פחותה". אחד התנאים לדין חוזר בסעיף 52(א) לחוק המעצרים הוא שינוי נסיבות.

יב. עיינתי בתסקיר מיום 5.12.13, שכלל התיחסות למאמצי סולחה; נמסר שם מפי המתלונן, כי אינו מעוניין בסולחה, והוא דיבר בכעס רב על העורר. התסקיר תיאר את העורר כאדם נורמטיבי, אך הן בשל הערכת הסיכון להימשכות הסכסוך, הן בשל חשש פן מפקחים שהוצעו לא יוכלו להוות גורמים ניטרליים מציבי גבולות, והן בשל עמדת המתלונן - לא הומלץ על שחרור. החלטת בית המשפט באשר למעצר, שנשענה הן על המלצת שירות המבחן והן על התרשמותו שלו, ניתנה ב-10.12.13. ביני לביני הובאו - כאמור - בני משפחה אחרים של המתלונן בפני בית המשפט בעבירות של נשיאת נשק ותחמושת ותקיפת שוטרים, בשלב אחר באותו סכסוך; הללו שוחררו למעצר בית, ובדין לגביהם מ-1.1.14 מסר יו"ר ועדת הסולחה שיח' סיאח אבו מדיגם שפרשת הסולחה עומדת לפני סיום, וציין שהמדובר במעורבות של שייח'ים משני הצדדים. עיינתי בחומר שהוגש לבית המשפט, מסמך מיום 18.12.13 עליו חתומים ראש העיר רהט וכן שייח'ים כאמור; כנמסר, סוכם על פינוי שטח המחלוקת שלאחריו יפעלו לכינון סולחה. במסמך מ-25.12.13 עליו חתומים השייח'ים נאמר כי כבר פונה השטח, וכי המשפחות הגיעו ב-24.12.13 "לידי הבנות והסכמות כלליות לסיום הסכסוך ביניהן באופן סופי ומוחלט ("הודנא" - "עטוה")", לקראת פיוס סופי לפי המנהגים ולכך נדרש זמן, וזאת בערבותם האישית של ועדת המגשרים", וכן נאמר שאין משפחת המתלונן חשה מאוימת. במסמך נוסף, מ-1.1.14, החתום בידי ראש העיר רהט, סגנו ומנהל אגף הרווחה בעיריה, נאמר כי ראש העיר ומחלקת הרווחה מכירים בקיומה של ועדת המגשרים ומעודכנים בהתקדמות.

יג. אכן לא חלף זמן רב מאז החלטתו המקורית של בית המשפט קמא בדבר המעצר - עד תום ההליכים - כחודש ומחצה. ואולם, שאלה היא אם אין בהליכי הסולחה משום שינוי נסיבות מסוים המצדיק תסקיר חדש; לשיטת בית המשפט קמא אין בכך די, אף שאין להתעלם מן הסולחה. הסניגור המלומד הציג, בין היתר, את החלטתי בבש"פ 5368/13 אבו ראס נ' מדינת ישראל (7.8.13), בפרשה שיש בה דמיון לענייננו; אמנם שם המליץ השירות המבחן על

חלופות, אך מנגד - היה מדובר בעבר פלילי, אם כי ישן למדי, ובפרשה שלנו אין עבר פלילי. באותו עניין הושב התיק לבית המשפט המחוזי לבחינת החלופות.

יד. לעניין סולחה וערכה ראו החלטתי בבש"פ 590/08 מדינת ישראל נ' מוריסאת (2008) פסקאות ט'(2)-(4), בה נקבע כי יש לראות סולחה כאחד המרכיבים בתמונה כוללת גם בהליכי מעצר, וראו האסמכתאות שם; בבש"פ 5886/10 מדינת ישראל נ' אלטורי (2010) נאמר בפסקה י"ג, כי "העובדה שפעילות עבריינית מסוימת נקשרת לסכסוך משפחות, או לריב חמולות, מחייבת כמובן בחינה של כל רוחב היריעה - אך גם אין הנאשמים באירוע הקונקרטי (להם כמובן עדיין עומדת חזקת החפות) יכולים להיות בני ערובה של הסכסוך הכולל, ומצוות המחוקק היא לבחון את האפשרות לאיין את מסוכנותם שלהם" (הדגשה במקור).

טו. התסקיר בענייננו אמנם לא המליץ בנסיבות, ואולם, סבורני כי משלפנינו הן מסמכים בחתימת שייחיים המקובלים על הצדדים והן אימוץ משמעותי של בכירי עיריית רהט, גם אם אין הסולחה סופית, יש לתת לכך משקל, במקרה זה שבו העבר נקי, כדי להצדיק בדיקה מחודשת של שירות המבחן, הן באשר למצב ההתקדמות של הליכי הסולחה והן ובעיקר באשר לטיבה של החלופה בצפון הארץ. השאלה היא האם מפקחים ראויים, הפקדות וערבויות גבוהות, איזוק אלקטרוני ואפשרות למשטרה לבקר לבדיקה, עיכוב יציאה והפקדת דרכון אכן יהוו הפגה מספקת של המסוכנות, בנסיבות סולחה, מתוך הנחה ותקוה שהעורר לא יחמיר את מצבו על-ידי הקלת ראש. נזכור: עסקינן בידי המעצרים, גם אם מרחפת ההיתכנות של ענישה משמעותית בתיק העיקרי ואף בשנות מאסר לא מעטות, בלא שאטע מסמרות; אך נוכח מצוות המחוקק, וכל עוד נהנה העורר מחזקת החפות, יש מקום בנסיבות לבדיקה נוספת עתה.

טז. תסקיר עדכני יוגש בתוך 21 יום, ואני מקדים תודה לשירות המבחן למבוגרים. הוא יונח בפני בית המשפט המחוזי שיכריע לפי מיטב שיקולו.

ניתנה היום, כ"ה בשבט התשע"ד (26.1.2014).

שׁוֹפֵט